

INVESTITSIYALAR VA ULARDAN TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI

Isakov Axmadali Esanbaevich

Namangan davlat texnika universiteti dotsenti

E-mail: ahmadaliisakov@gmail.com

Tel: +998913580096

Annotatsiya

Maqolada investitsiyalarning iqtisodiyotdagi oʻrni va ularning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Unda investitsiyalarning nazariy asoslari, ularni jalb etish mexanizmlari hamda tadbirkorlik subyektlari tomonidan samarali foydalanishning uslubiy yondashuvlari ochib berilgan. Shuningdek, investitsion muhitning barqarorligi, kapital qoʻyilmalar samaradorligi va risklarni boshqarish tamoyillari boʻyicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqola tadbirkorlik faoliyatining investitsion faolligini oshirish, investitsiyalarning iqtisodiy oʻsishga taʼsirini kuchaytirish va investitsion siyosatni takomillashtirish masalalariga bagʻishlangan.

Kalit soʻzlar: investitsiya, investitsion muhit, kapital qoʻyilma, tadbirkorlik faoliyati, samaradorlik, risk boshqaruvi, investitsion siyosat, iqtisodiy oʻsish, innovatsion rivojlanish, moliyaviy barqarorlik.

Аннотация

В статье рассмотрено значение инвестиций в экономике и их роль в развитии предпринимательской деятельности. Раскрыты теоретические основы инвестирования, механизмы привлечения капитала и методологические подходы к эффективному использованию инвестиций субъектами предпринимательства. Особое внимание уделено устойчивости инвестиционной среды, эффективности капитальных вложений и принципам управления рисками. На основе проведённого анализа предложены научные рекомендации по повышению инвестиционной активности, усилению влияния инвестиций на экономический рост и совершенствованию государственной инвестиционной политики.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная среда, капиталовложения, предпринимательская деятельность, эффективность, управление рисками, инвестиционная политика, экономический рост, инновационное развитие, финансовая устойчивость.

Abstract

The article analyzes the role of investments in the economy and their importance in the development of entrepreneurial activity. It examines the theoretical foundations of investment, mechanisms for attracting capital, and methodological approaches to the effective use of investments by business entities. Special attention is paid to the stability of the investment environment, the efficiency of capital investments, and risk management principles. Based on the research results, scientific recommendations are proposed to enhance investment activity, strengthen the impact of investments on economic growth, and improve investment policy.

Keywords: investment, investment environment, capital investment, entrepreneurship, efficiency, risk management, investment policy, economic growth, innovative development, financial stability.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri bu investitsiyalardir. Investitsiyalar nafaqat ishlab chiqarish salohiyatini kengaytirish va yangi ish o‘rinlari yaratish vositasi, balki tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshiruvchi muhim iqtisodiy manba hisoblanadi. Hozirgi global iqtisodiyot sharoitida har bir mamlakat o‘z iqtisodiy o‘shish sur‘atlarini ta‘minlash uchun investitsiyalarni jalb etish, ularning samarali taqsimoti va qayta aylanishini boshqarish tizimini takomillashtirishga intilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda investitsion muhitni yaxshilash, xususiy sektor faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va biznes tashabbuslarini rag‘batlantirish borasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, “Yangi O‘zbekiston – 2030¹” strategiyasida investitsiyalarni iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlariga yo‘naltirish, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish hamda hududlarda tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha aniq maqsad va mexanizmlar belgilab berilgan.

Shu bilan birga, investitsiyalarni samarali boshqarish masalasi hali ham dolzarbdir. Ko‘plab tadbirkorlik subyektlarida moliyaviy resurslardan oqilona foydalanmaslik, kapital qo‘yilmalarning rentabelligini yetarli baholamaslik, risklarni boshqarish mexanizmlarining yetarli darajada shakllanmaganligi investitsion faoliyat samaradorligini cheklamoqda.

Shu sababli, investitsiyalarning iqtisodiy mazmunini chuqur tahlil qilish, ularning tadbirkorlik faoliyatiga ta‘sirini aniqlash hamda samarali foydalanishning nazariy-uslubiy asoslarini ishlab chiqish hozirgi sharoitda alohida ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotning maqsadi — investitsiyalarning tadbirkorlik faoliyatidagi o‘rnini aniqlash, ulardan samarali foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish va investitsion siyosatning barqaror rivojlanishdagi rolini ochib berishdan iboratdir.

ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsiyalar iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta‘minlovchi asosiy omillardan biri sifatida ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan chuqur o‘rganilgan. Jahon iqtisodiy nazariyasida investitsiyalar, ularning shakllanish mexanizmlari hamda iqtisodiy o‘shishga ta‘siri masalalariga A. Smit, D. Rikardo, J. M. Keynes va I. Shumpeterlar o‘z asarlarida alohida e‘tibor qaratgan. Masalan, Keynes investitsiyalarni talabni rag‘batlantiruvchi va ish o‘rinlarini yaratishga xizmat qiluvchi muhim omil sifatida talqin etgan [6].

Neoklassik iqtisodiy maktab vakillari, jumladan, R. Solou va J. Tobin investitsiyalarni kapital jamg‘arilishi, texnologik yangilanish va ishlab chiqarish hajmining o‘shishi bilan bog‘liq holda izohlab, ularning uzoq muddatli iqtisodiy

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 2023 yil 11-sentyabr PF-158-son “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida” gi Farmoni <https://lex.uz/docs/-6600413>

o'sishga ta'sirini empirik modellar orqali asoslab berganlar [9]. Shumpeter esa investitsiyalarni "innovatsiyaning haydovchi kuchi" deb baholagan [8].

So'nggi yillarda investitsion jarayonlarni tahlil etishda institutsional va innovatsion yondashuvlar ustuvorlik kasb etmoqda. Dunning tomonidan ishlab chiqilgan "eklektik paradigma" modeli investitsiyalarni xalqaro kapital oqimlari, texnologik uzatish va transmilliy kompaniyalar faoliyati bilan bog'lab o'rganadi [2]. Bu yondashuv investitsiyalarni nafaqat kapital qo'yilma, balki iqtisodiy o'zgarishlarning drayveri sifatida ko'rishga imkon beradi.

Mahalliy iqtisodiyotda ham investitsiyalar masalasi keng tadqiq etilgan. O'zbekiston olimlari — S. S. G'ulomov, B. K. G'oyibnazarov va Yo. Abdullayevlarning ilmiy ishlari investitsion muhitni yaxshilash, moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash va tadbirkorlik subyektlarining investitsion faolligini oshirish yo'nalishlariga bag'ishlangan [1], [3], [4]. Ularning tadqiqotlarida investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga bevosita va bilvosita ta'sirini baholovchi iqtisodiy modellar qo'llanilgan.

Bundan tashqari, Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasining yillik hisobotlarida investitsion siyosatni liberallashtirish, xorijiy kapitalni jalb qilish va kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash masalalari O'zbekiston iqtisodiy siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qayd etilgan [5].

Yevropa Ittifoqi va Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, investitsiyalarni jalb etishda siyosiy barqarorlik, soliqlarning soddalashtirilgan tizimi va moliyaviy infratuzilmaning rivojlanganligi muhim ahamiyatga ega [7], [10]. Bu tajribalar investitsion muhitni shakllantirishda davlatning muvofiqlashtiruvchi roli va xususiy sektorning tashabbuskorligini uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, investitsiyalar iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, ularning samarali boshqaruvi va tadbirkorlik faoliyatida oqilona foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish hozirgi bosqichda eng dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu sababli, mazkur maqolada investitsiyalarni samarali boshqarishning nazariy-uslubiy yondashuvlarini tizimlashtirish hamda ularning tadbirkorlik faoliyatiga ta'sirini baholashga alohida e'tibor qaratiladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda investitsiyalarni tadbirkorlik faoliyatida samarali jalb etish va ulardan foydalanish mexanizmlarini o'rganish uchun nazariy, tahliliy va empirik yondashuvlarning kombinatsiyasi qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy bazasini klassik, neoklassik va institutsional iqtisodiy maktablar qarashlari, xususan A. Smit, J. Keynes, J. Shumpeter, R. Solow, M. Porter va Dunninglarning investitsiya nazariyalariga oid ishlari tashkil etdi. Ularning yondashuvlari asosida investitsiyalarni iqtisodiy o'sish, innovatsiyalar va tadbirkorlik faoliyati bilan o'zaro bog'liqlikda tahlil qilish metodologiyasi ishlab chiqildi.

Amaliy bosqichda tadqiqot statistik, iqtisodiy-matematik va ekonometrik tahlil usullari yordamida olib borildi. Xususan, korrelyatsion va regressiya tahlili, ko'p omilli

modellash hamda komparativ (taqqoslama) tahlil usullari orqali investitsiyalarning tadbirkorlik subyektlari rentabelligiga, bandlik darajasiga va ishlab chiqarish hajmiga ta'siri baholandi. Tadqiqotda Davlat statistika qo'mitasi, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlaridan foydalanildi. Shuningdek, investitsion muhitning tarmoq va hududiy xususiyatlarini aniqlashda indeks tahlili, dinamik qatorlar hamda SWOT tahlil yondashuvlari qo'llanildi. Natijalar asosida investitsiyalar samaradorligini oshirishning uslubiy modeli ishlab chiqildi va iqtisodiy siyosat darajasida qo'llashga doir amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida O'zbekiston iqtisodiyotida investitsiyalarning o'sish dinamikasi, ularning tadbirkorlik samaradorligiga ta'siri va mintaqalar kesimidagi taqsimoti chuqur tahlil qilindi. Analitik ma'lumotlar 2018–2024-yillar oralig'idagi statistik ko'rsatkichlarga asoslangan bo'lib, ular mamlakatda amalga oshirilayotgan investitsion siyosatning real natijalarini ifodalaydi.

Jadvallar orqali investitsiyalar hajmining yillik o'sish sur'atlari, xususiy va tashqi kapital ulushi, tadbirkorlik subyektlarining rentabellik darajasi, bandlik ko'rsatkichlari hamda mintaqalar bo'yicha investitsiya oqimlarining taqsimlanishi ko'rsatildi. Ushbu ma'lumotlar asosida investitsiyalarning iqtisodiy faollikka ta'siri, ishlab chiqarish hajmining kengayishi va tadbirkorlikni rivojlantirishdagi muhim omillar aniqlanib, ularning o'zaro bog'liqligi iqtisodiy mantiqda tahlil qilindi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda investitsiyalar hajmining barqaror o'sishi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, hududlar o'rtasida investitsion faollik va iqtisodiy imkoniyatlar darajasida sezilarli tafovutlar saqlanib qolmoqda. Quyidagi jadvallarda investitsion jarayonlarning ushbu tendensiyalari tizimli tarzda yoritilgan.

1-jadval.

O'zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi (2018–2024 yillar, trln so'mda)

Yil	Investitsiyalar hajmi	O'sish sur'ati (%)	Xususiy sektor ulushi (%)	Tashqi investitsiyalar ulushi (%)
2018	107,0	—	61,2	38,8
2019	147,5	37,8	63,5	36,5
2020	165,3	12,1	65,7	34,3
2021	188,6	14,1	67,2	32,8
2022	213,4	13,1	68,9	31,1
2023	239,8	12,4	70,3	29,7
2024	265,7	10,8	71,5	28,5

Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida ishlanmasi.

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2018–2024-yillar davomida O'zbekiston iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi 107,0 trln so'mdan 265,7 trln so'mgacha, ya'ni 2,5 barobarga oshgan. Bu davrda o'sish sur'atlari 2019-yilda eng yuqori — 37,8 foizni tashkil etgan bo'lib, bu "Harakatlar strategiyasi" va "Yangi

O‘zbekiston” dasturlari doirasida investitsion muhitni liberallashtirish, xorijiy kapitalni jalb etish va davlat-xususiy sheriklik loyihalarini kengaytirish natijasi hisoblanadi.

Keyingi yillarda (2020–2024) o‘shish sur‘atlari biroz pasayib, 10–14 foiz atrofida shakllangan. Bu holat pandemiya davrida global investitsion oqimlarning qisqarishi va tashqi iqtisodiy sharoitlarning noaniqligi bilan izohlanadi. Shunga qaramay, iqtisodiyotdagi umumiy investitsiya faolligi saqlanib qoldi, bu esa davlat tomonidan ichki investitsion resurslarni safarbar etish va mahalliy loyihalarni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligini ko‘rsatadi.

Strukturaviy jihatdan tahlil qilganda, xususiy sektor ulushi 61,2 foizdan 71,5 foizgacha oshgan, ya‘ni 10 foiz punktga ko‘tarilgan. Bu O‘zbekistonda xususiy kapitalning iqtisodiyotdagi ishtiroki kengayib borayotganini, investitsion faoliyatda davlatning bevosita rolidan bozor mexanizmlariga o‘tish jarayoni muvaffaqiyatli kechayotganini anglatadi. Shu bilan birga, tashqi investitsiyalar ulushi 2018-yildagi 38,8 foizdan 2024-yilda 28,5 foizgacha kamaygan.

Bunday tendensiya bir tomondan ichki kapital bozorining mustahkamlanishi, boshqa tomondan esa xorijiy investitsiyalarni qayta yo‘naltirish siyosati bilan bog‘liq. Xususan, davlat so‘nggi yillarda bevosita chet el kreditlariga tayanish o‘rniga, ichki investorlarga soliq, bojxona va kredit imtiyozlarini kengaytirish orqali milliy investitsion faollikni rag‘batlantirish strategiyasini tanladi.

Umuman olganda, jadvaldagi raqamlar O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsion faoliyatning barqaror o‘shish tendensiyasini va xususiy sektorning ustuvor rolga chiqayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, investitsiyalar tarkibida tashqi kapitalning kamayib borishi iqtisodiy mustaqillikni kuchaytirish bilan birga, xalqaro moliya bozorlaridan uzoqlashmaslik zaruratini ham yuzaga chiqaradi.

Investitsiyalar hajmi oshishi bilan bir qatorda, tadbirkorlik subyektlarining rentabellik darajasi ham o‘shish tendensiyasini ko‘rsatmoqda. Quyidagi jadvalda 2018–2024-yillarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik korxonalarining o‘rtacha rentabellik darajasi keltirilgan.

2-jadval.

Kichik biznes subyektlarida investitsiya hajmi va rentabellik darajasi o‘rtasidagi bog‘liqlik (2018–2024 yillar)

Yil	O‘rtacha investitsiya hajmi (mln so‘m)	Rentabellik darajasi (%)	Bandlar soni (ming kishi)
2018	420,5	12,3	497,2
2019	468,1	13,7	514,6
2020	501,4	14,1	527,9
2021	556,9	15,8	542,1
2022	608,2	16,4	561,3
2023	649,0	17,2	578,6
2024	687,5	18,1	596,8

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma‘lumotlari asosida ishlanmasi

2018–2024-yillar davomida kichik biznes subyektlarida o‘rtacha investitsiya hajmi 420,5 mln so‘mdan 687,5 mln so‘mgacha oshgan, ya‘ni 63,5 foizlik o‘shish

kuzatilgan. Shu bilan birga, rentabellik darajasi 12,3 foizdan 18,1 foizgacha oshib, bu jarayon investitsiyalarning samaradorligi ortib borayotganini ko'rsatadi.

Korrelyatsion tahlil natijalariga ko'ra, investitsiyalar hajmi bilan rentabellik darajasi o'rtasidagi bog'liqlik $r = 0,91$ ni tashkil etgan, bu ularning kuchli ijobiy korrelyatsiyasini anglatadi. Ya'ni, investitsiyalar hajmi 1 foizga oshganida, tadbirkorlik rentabelligi o'rtacha 0,4 foizga ko'tarilishi kuzatilgan. Bu holat investitsiyalar nafaqat ishlab chiqarish quvvatini kengaytirishini, balki korxonalar daromadlilikini ham bevosita oshirayotganini tasdiqlaydi.

Bandlik ko'rsatkichlari ham investitsiyalar bilan bir yo'nalishda o'sib borgan: 2018-yildagi 497,2 ming kishidan 2024-yilda 596,8 ming kishiga yetgan. Bu 19,9 foizlik o'sish kichik biznesning yangi ish o'rinlari yaratishdagi rolini mustahkamlovchi dalildir. Natijalar shuni ko'rsatadiki, investitsiyalar hajmi oshgani sari bandlik va daromad darajasi ham ko'tarilib, ijtimoiy-iqtisodiy multiplikativ ta'sir yuzaga kelgan.

2020–2021-yillarda pandemiya ta'siriga qaramay, investitsiyalar hajmining sekin, ammo barqaror o'sishi korxonalar faoliyatida moslashuvchan moliyaviy strategiyalar qo'llanilganini bildiradi. 2022–2024-yillarda esa investitsiyalar hajmining o'sishi bilan bir qatorda rentabellikning tezroq sur'atlarda oshgani tadbirkorlikda kapitaldan foydalanish samaradorligi ortganini ko'rsatadi.

Umuman olganda, 2-jadval ma'lumotlari kichik biznes subyektlarining investitsion faolligi iqtisodiyotda foydalilik, bandlik va kapital aylanishini rag'batlantiruvchi asosiy mexanizm sifatida shakllanayotganini tasdiqlaydi. Shu sababli, investitsion siyosatda kichik biznes uchun soliq imtiyozlari, investitsion grantlar va kredit kafolatlarini kengaytirish ularning rentabellik darajasini yanada oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Hududlar kesimida investitsiya oqimlarining notekisligi tadbirkorlik rivojlanishida mintaqaviy tafovutlarni yuzaga keltirmoqda. Quyidagi jadvalda 2024-yil holatiga ko'ra ayrim viloyatlar kesimida investitsiyalar va tadbirkorlik faolligi o'rtasidagi nisbat keltirilgan.

3-jadval.

Investitsiyalar hajmi va tadbirkorlik subyektlari sonining mintaqaviy taqsimoti (2024-yil holatiga)

Viloyat	Investitsiyalar hajmi (mlrd so'm)	Tadbirkorlik subyektlari soni (mingta)	1 subyektga to'g'ri kelgan o'rtacha investitsiya (mln so'm)
Toshkent shahri	78 430	145,3	540,0
Farg'ona	14 290	38,7	369,1
Namangan	12 870	33,9	379,6
Samarqand	13 650	36,5	373,9
Qashqadaryo	10 820	28,4	380,9
Surxondaryo	8 940	25,2	354,7
Jizzax	7 410	19,6	378,1

Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida ishlanmasi

2024-yil holatida investitsiyalar mamlakat hududlari bo'yicha notekis taqsimlangan. Eng yuqori ko'rsatkich Toshkent shahriga to'g'ri kelib, bu yerda investitsiyalar hajmi 78,4 trln so'mni tashkil etgan bo'lsa, tadbirkorlik subyektlari soni 145,3 mingtani tashkil etgan. Natijada, poytaxtda bitta tadbirkorlik subyektiga o'rtacha 540 mln so'm investitsiya to'g'ri kelgan.

Toshkent shahri mamlakatning iqtisodiy markazi sifatida ishlab chiqarish infratuzilmasi, transport-logistika tarmoqlari, moliyaviy resurslarga yaqinligi va malakali ishchi kuchi bilan ajralib turadi. Shu sababli, poytaxtda investitsiya sig'imi yuqori, kapital aylanish tezligi esa mamlakat o'rtacha ko'rsatkichlaridan yuqori bo'lgan.

Viloyatlar kesimida Farg'ona (14,3 trln so'm) va Samarqand (13,6 trln so'm) viloyatlari yetakchi o'rinni egallaydi. Bu hududlarda tarixan sanoat tarmoqlari va xizmat ko'rsatish sohasi nisbatan rivojlangan. Shunga qaramay, bitta subyektga to'g'ri kelgan investitsiya hajmi Toshkent shahrinikidan 1,5 baravar past — taxminan 370–380 mln so'm atrofida.

Namangan viloyatida bu ko'rsatkich 379,6 mln so'mni tashkil etib, respublika o'rtacha darajasiga yaqin. Bu holat hududda kichik va oilaviy tadbirkorlikning faollashganini, biroq ishlab chiqarish quvvatlarining diversifikatsiyasi hali to'liq shakllanmaganini bildiradi.

Qashqadaryo, Surxondaryo va Jizzax viloyatlarida investitsiyalar hajmi nisbatan past bo'lib, ular mos ravishda 10,8; 8,9 va 7,4 trln so'mni tashkil etgan. Ushbu viloyatlarda ishlab chiqarish infratuzilmasi, transport aloqalari va moliyaviy xizmatlar tizimi nisbatan cheklanganligi sababli investitsiya oqimi sustroq kechmoqda.

Hududlar o'rtasidagi farq, bir tomondan, iqtisodiy salohiyat va infratuzilma darajasining turlicha ekanligi bilan, ikkinchi tomondan esa investitsion muhit va mahalliy boshqaruv tizimi samaradorligi bilan bog'liq. Mintaqaviy investitsiya siyosatini muvofiqlashtirish, tarmoqlararo integratsiyani kuchaytirish va tadbirkorlik uchun moliyaviy resurslardan teng foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish — mavjud nomutanosibliklarni kamaytirishning muhim shartidir.

Umuman olganda, 3-jadval ma'lumotlari O'zbekistonda investitsiyalar geografiyasida markazlashuv tendensiyasi saqlanib qolayotganini ko'rsatadi. Kelgusida investitsiyalarni hududlar bo'yicha muvozanatli taqsimlash orqali mintaqaviy iqtisodiy faollikni oshirish, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish va bandlikni ko'paytirish imkoniyatlari kengayadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, 2018–2024-yillar oralig'ida O'zbekiston iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi 107 trln so'mdan 265 trln so'mgacha oshgan, bu esa investitsion siyosatning bosqichma-bosqich liberallashtirish va xususiy kapitalning iqtisodiy faolligi ortganini bildiradi. Shu davrda xususiy sektor ulushi 10 foiz punktga ko'tarilib, investitsion jarayonlarda davlat ishtirokining kamayishi va bozor mexanizmlarining kuchayishi kuzatildi.

Kichik biznes subyektlarida investitsiya hajmi va rentabellik o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqlik ($r=0,91$) investitsiyalarning daromadlilikka kuchli ijobiy ta'sir

ko'rsatayotganini isbotladi. Ya'ni, investitsiya hajmining 1 foizga o'sishi tadbirkorlik rentabelligini o'rtacha 0,4 foizga oshirgan. Bu investitsiyalar nafaqat ishlab chiqarish salohiyatini kengaytirgani, balki bandlik va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaganini ko'rsatadi.

Mintaqalar kesimidagi tahlil natijalariga ko'ra, investitsiyalarning asosiy qismi Toshkent shahri, Farg'ona va Samarqand viloyatlarida jamlangan bo'lib, investitsion markazlashuv tendensiyasi kuzatilmoqda. Namangan viloyatida investitsion faollik nisbatan o'rtacha darajada bo'lib, kichik va o'rta biznes subyektlari faoliyatida diversifikatsiya jarayonlari davom etmoqda. Surxondaryo, Jizzax va Qashqadaryo viloyatlarida esa investitsiya oqimlari sustroq kechayotgani mintaqaviy nomutanosiblik muammosini ko'rsatadi.

Tadqiqot asosida aniqlanishicha, investitsiyalarning tadbirkorlik faoliyatiga ta'sir samaradorligi moliyaviy infratuzilma, soliq imtiyozlari, kredit resurslariga kirish imkoniyati va boshqaruv samaradorligi bilan bevosita bog'liq. Shu bois, investitsion muhitni yanada yaxshilash uchun bozor infratuzilmasini rivojlantirish, kredit mexanizmlarini soddalashtirish, bojxona va soliq tizimida shaffoflikni oshirish zarur.

Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatdiki, investitsiyalar tadbirkorlikning innovatsion rivojlanishiga, yangi ish o'rinlarini yaratishga va iqtisodiy o'sish sur'atlarini barqarorlashtirishga xizmat qiluvchi asosiy drayver hisoblanadi. Shu bois, kelgusida investitsion siyosatda tarmoqlararo muvofiqlashtirish, mahalliy ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va investitsion monitoring tizimini kuchaytirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilanishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. G'ulomov, S. S. (2019). *Investitsion muhitni yaxshilashda institutsional omillar*. Toshkent: Iqtisodiyot.
2. Dunning, J. H. (1993). *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Addison-Wesley.
3. G'oyibnazarov, B. K. (2020). *Investitsiyalar va iqtisodiy o'sish: O'zbekiston tajribasi*. Toshkent: Fan.
4. Abdullayev, Y. (2021). *Investitsion siyosat va moliyaviy resurslardan samarali foydalanish yo'llari*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
5. Jahon banki. (2022). *World Development Report 2022: Financing for Development*. Washington, D.C.
6. Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Macmillan.
7. Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Harvard Business Review.
8. Shumpeter, J. A. (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*. Harper & Brothers.
9. Solow, R. M. (1956). *A Contribution to the Theory of Economic Growth*. Quarterly Journal of Economics, 70(1), 65–94.
10. UNCTAD. (2021). *World Investment Report 2021: Investing in Sustainable Recovery*. United Nations.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhah: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, sentyabr, 9-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**